

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 216. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992358878560/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Ven, at han kun mundligt kan skildre ham Weimars Sæder. Naar blot det, at man løb paa Skøjter, var Weimars ærbare Filistre en Skandale, kan man ikke undres over den gamle Wielands arrige Udbrud, at det kun syntes at gælde om «at brutalisere den bestialske Natur.» Saa var det, at den blide og fine Kockette, Fru v. Stein, ti Aar i Træk blev Goethes Muse, Originalen til *Leonore* og *Ifigenia*. Og stor blev Forargelsen, da Goethe i sit Hus optog Christiane Vulpius, den unge Pige, til hvis Nærhed han trængte, og der trods sine Mangler aldrig forbitrede ham Livet ved at stille Fordringer til ham, og levede atten Aar med hende, inden han kirkeligt stadfæstede sin Forbindelse.

Hvad Tyskerne kalder Lidenskabens *Freigeisterei*, deus Frihedsfølelse og Oprørsdrift havde været Udgangspunktet i Goethes som i Schillers Ungdomsdigtninge. De bæres af en og samme Grundstemning: Trods. De er revolutionære Udbrud og revolutionære Forsøg. Goethes *Die Geschwister* tumler med Elskov mellem Søkende. Hans *Stella* ender i sin oprindelige Form som Forsvar for Dobbelt-Ægteskab, og paa samme Vis skildrer Jean Paul i *Siebenkäs* Tvegifte som en Sag, Geniet har Lov til at begaa, naar det føler sig trykket af den først indgaaede Forpligtelse. *Goetz* er den geniale Enkeltes tragiske Undergang i Kamp mod en slap og fordærvet Tidsalder. Schillers *Die Räuber* med sin Vignet *Mod Tyrannerne* og sit Motto af Hippokrates «Hvad Lægemidler ikke helbreder, det helbreder Jernet, hvad Jernet ikke helbreder, det helbreder Ilden» er en Krigserklæring mod Samfundet. Karl Moor er den højhjertede Idealist, der i *Kastrat-Aarhundredet* nødvendigvis maa gaa til Grunde som Forbryder. Schillers «Røvere» er ikke Stimænd, men Oprørere. De vil ikke plyndre men straffe; de udskiller sig fra Samfundet for at hævne sig paa det for begaaet Uret. Endnu mere personligt udtalt er Schillers Trods i de Digte fra hans første Tidsrum, som han skrev under Indtryk af sin Forbindelse med Fru von Kalb. De er omarbejdede og aldeles forvanskede i den gængse Udgave. Man maa søge dem i en af de store historisk-kritiske Udgaver. I det Digt, som senere fik Titlen *Der Kampf*, men som oprindeligt bar Overskriften *Freigeisterei der Leidenschaft* hedder det:

Woher dies Zittern, dies unnenbare Entsetzen,
Wenn mich dein liebevoller Arm umschlang?
Weil Dich ein Eid, den auch nur Wallungen verletzen,
In fremde Fesseln zwang?

Weil ein Gebrauch, den die Gesetze heilig prägen,
Des Zufalls schwere Missethat geweiht?
Nein — unerschrocken trotz' ich dem Bund entgegen,
Den die eröthende Natur bereut.

O zittre nicht — Du hast als Sünderin geschworen,
Ein Meineid ist der Reue fromme Pflicht,
Das Herz var mein, das Du vor dem Altar verloren,
Mit Menschenfreuden spielt der Himmel nicht.

Saa pudsig, som denne uskyldige Spidsfindighed kan lyde, saa urimelig som Forsikringen er, at Himlen ikke skulde tillade sig at lege en Smule med Menneskets Glæder, saa utvetydig er her Tendensen, og som Heitner slaende har bemærket, siger Don Carlos næsten enslydende «Min Elskovs Rettigheder er ældre end Alterets Formler».

Til den unge Dronning Elisabeth var Charlotte von Kalb Forbilledet. Denne unge Dame, som beherskede Schillers første Ungdom, var bleven tvungen til Ægteskab af sine Forældre. I Aaret 1784 lærte Schiller hende at kende, og i 1788 drøftede de endnu den Plan for bestandig at forene deres Skæbne. Kort efter at Schiller havde forladt hende, blev hun Jean Pauls Elskerinde. (Caroline Schlegel kalder hende i Spøg Jeanette Pauline.) Han beskriver hende saaledes: «Hun har to store Egenskaber, store Øjne, som jeg endnu aldrig har set dem, og en stor Sjæl.» Det er efter hans egen Tilstaaelse hende, hvem han i et af sine Hovedværker har skildret som Titaniden Linda. Om Linda hedder det i *Titan* (118. Zykel), at hun maa skaanes ikke blot af Hensyn til sit Væsens Skrøbelighed, men i sin Sky for Ægteskabet, der gaar meget vidt. Hun kan ikke engang ledsage en Veninde til Alteret: hun kalder dette Retterstedet for den kvindelige Frihed, det Baal, hvorpaa den skønneste og frieste Elskov bliver brændt, og siger, at Kærlighedens Helteedigt der i det Højeste kan blive til Ægteskabets Hyrdepoesi. Forgeves forholder hendes forstandige Veninde hende (125. Zykel), at hendes Uvilje mod Ægteskabet umuligt kan have anden Grund end hendes Afsky for Præsterne — at det ægteskabelige Baand jo kun betyder evig Kærlighed, og at enhver sand Kærlighed maa anse sig for evig — at man tæller ligesaa mange ulykkelige Kærlighedsforbindelser som ulykkelige Ægteskaber, om ikke flere o. s. v.

Fru v. Kalb selv skriver til Jean Paul: «Hvorfor angle med det Ord forføre? Jeg beder Dem, skaan de stakkels Tingester